

1

HUGTAKIÐ BARN

2

ÖLL BÖRN ERU JÖFN

3

ÞAÐ SEM BARNINU ER FYRIR BESTU

4

RÉTTINDI GERÐ AÐ VERULEIKA

5

LEIÐSÖGN FJÖLSKYLDU

6

LÍF OG ÞROSKI

7

NAFN OG RÍKISFANG

8

PERSÓNULEG AÐKENNI

9

TENGLI VIÐ FJÖLSKYLDU

10

TENGLI VIÐ FORELDRA Í ÖÐRUM LÖNDUM

11

VERND GEGN BROTTNÁMI

12

VIRÐING FYRIR SKOÐUNUM BARNA

13

FRELSI TIL AÐ DEILA HUGMYNDUM SÍNUM

14

SKOÐANA- OG TRÚFRELSI

15

FÉLAGAFRELSI

16

PERSÓNUVERND OG EINKALÍF

17

AÐGengi AÐ UPPLÝSINGUM

18

ÁBYRGÐ FORELDRA

19

VERND GEGN OFBELDI

20

UMÖNNUN UTAN FJÖLSKYLDU

21

ÆTTLEIDD BÖRN

22

BÖRN SEM FLÓTTAMENN

23

FÖTLUÐ BÖRN

24

HEILSUVERND, VATN, MATUR, UMHVERFI

25

EFTIRLIT MEÐ VISTUN BARNA UTAN HEIMILIS

26

FÉLAGSLEG OG EFNAHAGSLEG AÐSTOÐ

27

NÆRING, FÖT OG ÖRUGGT HEIMILI

28

AÐGANGUR AÐ MENNTUN

29

MARKMIÐ MENNTUNAR

30

MENNING, TUNGU-MÁL, TRÚARBRÖGÐ MINNIHLUTAHÓPA

31

HVÍLD, LEIKUR, MENNING OG LISTIR

32

VERND GEGN SKAÐLEGRI VINNU

33

VERND GEGN SKAÐLEGUM VÍMUEFNUM

34

VERND GEGN KYNFERÐISOFBELDI

35

VERND GEGN BROTTNÁMI, VÆNDI OG MANSALI

36

VERND GEGN MISBEITINGU

37

BÖRN Í HALDI

38

VERND Í STRÍÐI

39

BATI OG AÐLÖGUN

40

BÖRN SEM BRJÓTA LÖG

41

BESTU LÖGIN GILDA

42

ALLIR VERÐA AÐ ÞEKKJA RÉTTINDI BARNA

43-54

HVERNIG BARNASÁTTMÁLINN VIRKAR

BARNASÁTTMÁLI

SAMEINUÐU ÞJÓÐANNA

Barn er einstaklingur undir 18 ára aldri.	1	Öll börn eiga að njóta allra réttinda Barnasáttmálans án tillits til hver þau eru, hvar þau búa, hvaða tungumál þau tala, á hvað þau trúa, hvernig þau hugsa og líta út, af hvaða kyni þau eru, hvort þau eru fötluð, rík eða fátæk og án tillits til þess hvað fjölskylda þeirra gerir eða trúir á. Aldrei skal koma fram við barn af óréttlæti.	2	Þegar fullorðnir taka ákvarðanir eiga þeir að hugsa um hvaða áhrif þær hafa á börn og eiga að gera það sem er best fyrir þau. Stjórnvöld eiga að tryggja að foreldrar verndi börn sín og gæti þeirra eða aðrir í þeirra stað þegar þörf er á. Stjórnvöld eiga að sjá til þess að fólk sem ábyrgt er fyrir börnum hafi hagsmuni þeirra alltaf að leiðarljósi og staðir sem ætlaðir eru börnum uppfylli einnig þær skyldur.	3	Stjórnvöld þurfa að gera allt sem í þeirra valdi stendur til að sjá til þess að hvert og eitt barn njóti allra réttinda Barnasáttmálans.	4	Fjölskyldur bera ábyrgð á að leiðbeina börnum sínum og fræða þau um réttindi sín. Eftir því sem börn verða eldri hafa þau minni þörf fyrir leiðsögn fjölskyldna sinna. Stjórnvöld skulu virða ábyrgð, réttindi og skyldur fjölskyldna.	5	Öll börn eiga rétt á því að lífa og þroskast og skulu stjórnvöld tryggja það.	6	Börn skal skrá við fæðingu og þau eiga rétt á nafni og ríkisfangi – að tilheyra landi. Alltaf þegar hægt er skulu börn þekkja foreldra sína og njóta umönnunar þeirra.	7
Börn eiga rétt á sínum eigin auðkennum – sem skráð skulu opinberlega, um hver þau eru, m.a. nafn, þjóðerni og fjölskyldutengsl. Ekki má taka frá börnum auðkenni þeirra og ef það er gert skulu stjórnvöld aðstoða við að bæta úr því.	8	Ekki skal skilja börn frá foreldrum sínum nema þegar það er nauðsynlegt fyrir öryggi og líðan barna – til dæmis ef foreldri meiðir barn eða hugsar ekki vel um það að öðru leyti. Börn eiga rétt á því að vera í góðum tengslum við báða foreldra sína ef þeir búa ekki saman nema það sé talið skaðlegt fyrir þau.	9	Ef barn býr í öðru landi en foreldrar þess eiga stjórnvöld að leyfa barni og foreldrum að ferðast frjálst svo þau geti haldið sambandi og verið saman.	10	Stjórnvöld eiga að tryggja að ekki sé farið ólöglega með börn úr landi, til dæmis að börnum sé ekki rænt eða þeim haldið erlendis.	11	Börn eiga rétt á því að tjá sig frjálsglega um öll málefni sem hafa áhrif á líf þeirra. Fullorðnir eiga að hlusta og taka mark á þeim.	12	Börn eiga rétt á því að deila skoðunum sínum, vitneskju og hvernig þeim líður með öðrum með því að tala, teikna eða tjá sig á annan hátt, svo lengi sem það hefur ekki skaðleg áhrif á annað fólk.	13	Börn eiga rétt á frjálsri hugsun og að velja sér trúarbrögð og eigin hugmyndir, svo lengi sem það hindrar ekki aðra í að njóta réttinda sinna. Í uppeldi geta foreldrar leiðbeint börnum sínum um hvernig megi nýta þessi réttindi að fullu.	14
Börn eiga rétt á því að stofna sín eigin félög og hópa og þau mega hitta vini og félag, svo lengi sem það brjóti ekki gegn réttindum annarra.	15	Öll börn eiga rétt á einkalífi. Lögin eiga að vernda einkalíf barna, fjölskyldur og heimili. Börn eiga líka rétt á því að samskipti þeirra við aðra, orðspor þeirra og fjölskyldna þeirra sé verndað með lögum.	16	Börn eiga rétt á því að sækja upplýsingar af Internetinu, úr sjónvarpi, útvarpi, tímaritum, bókum og öðrum miðlum. Fullorðnir eiga að gæta þess að upplýsingarnar séu börnum ekki skaðlegar. Stjórnvöld eiga að hvetja útgefendur og fjölmiðla til þess að deila upplýsingum með fjölbreyttum leiðum sem öll börn skilja.	17	Foreldrar bera aðalábyrgð á uppeldi barna sinna. Þegar barn á ekki foreldra tekur annað fullorðið fólk við ábyrgðinni á uppeldi barnsins. Þeir sem annast uppeldi eiga að meta og taka tillit til þess sem er barninu fyrir bestu og eiga stjórnvöld að hjálpa og leiðbeina þeim. Þegar barn á tvo foreldra bera þeir almennt báðir ábyrgð á uppeldi barnsins.	18	Stjórnvöld eiga að vernda börn gegn ofbeldi, misbeitingu og vanrækslu af hendi allra þeirra sem annast þau.	19	Barn sem ekki nýtur umönnunar fjölskyldu sinnar á rétt á því að hugsað sé um það af fólki sem ber virðingu fyrir trúarskoðunum þess, menningu, tungumáli og öðru sem varðar líf barnsins.	20	Þegar börn eru ættleidd er mikilvægt að það sem er barni fyrir bestu sé haft að leiðarljósi við alla ákvarðanatöku. Ef ekki er hægt að veita barni umönnun og fullnægjandi uppeldisaðstæður í heimalandi þess getur komið til ættleiðingar milli landa.	21
Börn sem þurfa að flýja heimaland sitt sem flóttamenn eiga rétt á vernd og stuðningi við að nýta sér þau réttindi sem þau eiga samkvæmt Barnasáttmálanum í nýja landinu.	22	Fötluð börn eiga rétt á því að lífa við aðstæður sem gerir þeim kleift að lífa eins góðu lífi í samfélaginu og völ er á. Stjórnvöld eiga að fjarlægja hindranir svo öll börn geti orðið sjálfstæð og tekið þátt í samfélaginu með virkum hætti.	23	Börn eiga rétt á bestu heilbrigðisþjónustu sem völ er á, hreinu drykkjarvatni, hollum mat og hreinu og öruggu umhverfi. Allir eiga að fá upplýsingar um hvernig sé hægt að lífa öruggu og heilbrigðu lífi.	24	Börn sem hafa verið vistuð utan heimilis, þeim til verndar, umönnunar eða af heilsufarsástæðum, eiga rétt á því að meðferð þeirra og allar aðrar aðstæður séu kannaðar reglulega til þess að ganga úr skugga um að allt gangi vel og að það sé enn best fyrir barnið að vera vistað á viðkomandi stað.	25	Börn sem búa við fátækt eiga rétt á aðstoð. Stjórnvöld skulu tryggja þann rétt með því að útvega peninga og annars konar stuðning.	26	Börn eiga rétt á því að fá næringu, fatnað og öruggt heimili svo þau geti þroskast á sem bestan hátt. Stjórnvöld eiga að aðstoða fjölskyldur sem hafa ekki kost á því að veita börnum framangreint.	27	Öll börn eiga rétt á menntun. Grunnmenntun á að vera ókeypis og öll börn eiga að hafa aðgang að framhaldsmenntun. Hvetja á börn til þess að mennta sig. Aldrei má beita barn ofbeldi eða niðurlægja það, svo sem vegna brota á skólareglum.	28
Menntun á að hjálpa börnum að læra að rækta sjálfsmynd sína, hæfileika og færni. Hún á að kenna þeim að þekkja réttindi sín og að virða réttindi annarra, menningu þeirra og fjölbreytileika. Menntun á að hjálpa þeim að lífa friðsamlega og að vernda náttúruna.	29	Börn eiga rétt á að iðka eigin trú, tala sitt tungumál og viðhalda menningu sinni.	30	Öll börn eiga rétt á hvíld, leik og að taka þátt í menningarlífi.	31	Börn eiga rétt á vernd gegn því að vinna hættuleg störf eða störf sem eru slæm fyrir skólagöngu þeirra, heilsu eða þroska. Ef börn stunda vinnu eiga þau rétt á því að gera það í öryggi og að fá sanngjörn laun fyrir.	32	Stjórnvöld eiga að vernda börn gegn því að nota, búa til, bera á sér eða selja skaðleg vímuefni.	33	Stjórnvöld eiga að vernda börn gegn kynferðisofbeldi, þar með talið að vernda þau fyrir því að vera neydd í vændi, að teknar séu kynferðislegar myndir eða gerð kynferðisleg myndbönd af þeim.	34	Stjórnvöld eiga að tryggja að börn séu ekki numin á brott, seld, eða flutt til annarra landa eða staða til að láta þau vinna og þræla án launa.	35
Stjórnvöldum ber að vernda börn gegn hvers kyns annarri misbeitingu.	36	Börn sem sökuð eru um að brjóta lög má ekki lífláta, pynta, koma grimmilega fram við, fangelsa til lífstíðar eða fangelsa með fullorðnum. Fangelsi skal alltaf vera síðasti valkostur og einungis í stysta mögulega tíma. Börn í fangelsum skulu fá lögfræðiaðstoð og fá að vera í tengslum við fjölskyldu sína.	37	Börn eiga rétt á vernd í stríði. Ekkert barn yngra en 15 ára á að sinna herþjónustu eða taka þátt í stríði.	38	Börn eiga rétt á því að fá hjálp ef þau hafa meiddst eða verið sæð, vanrækt, komið hefur verið illa fram við þau eða þau orðið fyrir áhrifum af stríði svo þau ná aftur heilsu og reisn.	39	Börn sem sökuð eru um að hafa brotið lög eiga rétt á lögfræðiaðstoð og réttlátri málsmeðferð. Fyrir hendi eiga að vera mörg víðeigandi úrræði og tækifæri til að hjálpa þeim börnum að verða virkir þátttakendur í samfélaginu. Fangelsi skal vera síðasta úrræðið.	40	Ef lög landsins vernda rétt barna betur en Barnasáttmálinn á að styðjast við þau.	41	Stjórnvöld skulu fræða börn og fullorðna um Barnasáttmálann reglulega svo allir þekki réttindi barna.	42

BARNASÁTTMÁLI

SAMEINUÐU

ÞJÓÐANNA

6319 ISBN 978-9979-0-2496-5

BARNASÁTTMÁLI SAMEINUÐU ÞJÓÐANNA – Í BARNVÆNNI ÚTGÁFU

Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna er mikilvægur samningur gerður af löndum sem hafa lofað að standa vörð um réttindi barna. Barnasáttmálinn útskýrir hvað það þýðir að vera barn, öll réttindi þeirra og skyldur stjórnvalda. Öll réttindin í sáttmálanum tengjast, þau eru öll jafn mikilvæg og ekki er hægt að taka þau af börnum.

Á vefsíðunni www.barnasattmali.is er hægt að nálgast Barnasáttmálann í heild sinni auk þess sem þar er að finna fróðleik og verkefni um hann.

Þessi texti er þýddur af frummáli hans, ensku, en sá texti hlaut stuðning barnaréttarnefndar Sameinuðu þjóðanna.

Þessar greinar segja frá því hvernig stjórnvöld, Sameinuðu þjóðirnar, Barnaréttarnefnd Sameinuðu þjóðanna og fleiri stofnanir og félög starfa til að tryggja að öll börn njóti sinna réttinda.

43-54